ЄВРОПА 25.03.2026 | Соня Ширмбек & Тіяна Дефар

Переможець без більшості

Роберт Голоб здовбув невпевнену перемогу на виборах у Словенії. Соціал-демократи залишаються практично непомітними.

Щойно в Любляні, столиці Словенії, завершили підрахунок голосів, стало зрозуміло, що навіть після десяти демократичних парламентських виборів ця країна здатна на політичні сюрпризи. Роберт Голоб, очільник «Руху за свободу» (GS, 28,6 відсотка), став першим прем'єр-міністром в історії країни, якому вдалося вдруге стати найсильнішою політичною фігурою на виборах. Неабиякий результат, зважаючи на те, що у 2022 році він був політичним новачком. У Словенії, звісно, не є рідкістю, коли виборці довіряють долю країни політичному месії, однак дотепер прем'єр-міністри цього штибу швидко зникали з політичної арени.

Стиль управління Голоба протягом останніх чотирьох років, коли він практично не залишав простору для маневру двом партнерам по коаліції, Соціал-демократичній (SD) та Лівій партіям, і привласнював їхні успіхи, дається взнаки. Питання, чи вдасться переможцю виборів знову сформувати коаліцію, залишається відкритим. Для відновлення коаліції його нинішні партнери (SD – 6,7 відсотка, Ліві – 5,6 відсотка) набрали занадто мало голосів. Як із огляду на те, що він привласнював успіхи минулого законодавчого періоду, так і з огляду на майбутні складні коаліційні переговори, очевидним є те, що переможець не може забрати все. Чи зможе Голоб залучити до уряду помірковано консервативні партії (партійний союз на чолі з Християнською народною партією (NSi), що набрала 9,3 відсотка, та «Демократів», що набрали 6,7 відсотка), до складу якого знову мала б увійти SD, стане відомо найближчими днями.

Як альтернатива, праві партії можуть приєднатися до правопопуліста Янеза Янші, який в такому випадку вчетверте, як очільник своєї Словенської демократичної партії (SDS, 28 відсотка), стане прем'єр-міністром. Тоді саме помірковані сили правого крила повинні запобігти сповзанню Словенії до американських реалій. Сам Янша суттєво змістився вправо. Останній термін його перебування на посаді позначився масовими атаками на мирних демонстрантів,

медіа та громадянське суспільство. У свого товариша, прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана він скопіював сценарій послаблення демократії. SDS дедалі частіше позирає за океан, адже депутати взяли участь в інавгурації Трампа, а під час передвиборчої кампанії представники SDS вимагали створення словенської версії федерального правоохоронного органа при Міністерстві національної безпеки США, що відповідає за дотримання міграційного та митного законодавства ICE. У зовнішній політиці такий уряд не був би зручним, адже Таня Файон, нинішня пані міністр закордонних справ і колишня лідерка партії SD (яка прагне зберегти посаду), вважається однією з прихильниць і найближчих союзниць німецької зовнішньої політики.

На користь того, що Янша не цурається навіть нечесних міжнародних зв'язків, свідчить залучення до передвиборчих перегонів ізраїльської розвідувальної компанії Black Cube, яка завдавала чинному уряду ударів нижче пояса. Цілком можливо, що викриття такого іноземного втручання коштувало йому того вирішального відсотка голосів, необхідного для перемоги на виборах.

Виборча кампанія була ще бруднішою, ніж чотири роки тому, коли про об'єктивну дискусію не могло бути й мови

Виборча кампанія була ще бруднішою, ніж чотири роки тому, коли про об'єктивну дискусію не могло бути й мови. Зламані та закидані трупами тварин передвиборчі плакати ознаменували новий вимір брудної політичної боротьби. У цьому вбачаємо тривалу поляризацію суспільства, зумовлену історичними обставинами. Те, що чиясь родина стояла на боці фашистів, а чиясь – на боці партизан, досі відіграє важливу роль. Відсутні також потужні дієвці політичного центру або загальновизнані суспільні інститути (аналітичні центри для визначення суспільної думки, суди, університети), які б пом'якшили цю поляризацію. Коаліція Голоба лише нерішуче намагалася запровадити програми політичної освіти з метою досягнення суспільно-політичного консенсусу.

Словенія на власному прикладі демонструє, що політичні події навіть у невеликих країнах, які легко залишаються поза увагою, можуть мати значний вплив на інші демократичні країни. Хочеться зупинитися на трьох уроках Словенії. По-перше, той, хто «близький

до людей», може перемогти правих популістів на виборах навіть у консервативних регіонах і незалежно від того, який вигляд його партія має в опитуваннях. Той, хто спілкується з пресою місцевим діалектом, чотири роки активно працює у добровільній пожежній команді і під час виборчої кампанії, навіть якщо боляче, пише своє ім'я з великої літери, а назву партії з малої, має хороші шанси перемогти.

По-друге, якщо для перемоги над правими необхідно створити широкий партійний союз, вирішальне значення мають повага між партнерами по коаліції та взаємне визнання успіхів. Попри всі песимістичні прогнози та суперечки, трьом партнерам по коаліції все ж вдалося впорядковано завершити законодавчий термін. Страх перед поверненням Янші в разі нових виборів виявився дієвішим фактором об'єднання, ніж у випадку з німецькою «світлофорною коаліцією». Зрештою, зарозумілий стиль Голоба в уряді коштував його коаліційним партнерам стількох голосів, що тепер це стає для нього проблемою.

По-третє, ефективна діяльність уряду є тим важливішою, що перед такими коаліціями стоїть завдання відновити демократичну систему, яку зруйнував попередній уряд правого популізму (у випадку Словенії це уряд Янші). Зрозуміло, що всі процеси повинні бути демократичними. Завдання не просте, бо, з одного боку, немає змоги, нехтуючи встановленими процедурами, просто звільняти небажаних працівників з міністерств чи рад із питань телерадіомовлення, а з іншого – виборці очікують, що новий, прогресивний уряд одразу все налагодить.

Залишатися помітним, водночас будучи молодшим партнером у коаліції, нелегко. Це можуть засвідчити соціал-демократи в будь-якій країні світу.

З випадку Словенії можна винести важливі, хоча й болючі уроки для соціал-демократів. Про те, що залишатися помітним, водночас будучи молодшим партнером у коаліції, нелегко, можуть засвідчити соціал-демократи в будь-якій країні світу, зокрема й у Німеччині. У Словенії стало очевидним, наскільки важливу роль відіграє вибір відповідних міністерств. Обійнявши посади в міністерствах закордонних справ, економіки, юстиції та з питань згуртованості і регіонального розвитку, SD з самого початку позбавила себе можливості виконати свої основні передвиборчі обіцянки у сферах праці, пенсій, охорони здоров'я та житлового господарства.

Партія SD могла б також привернути увагу, якби її сприймали як авторитетну силу поряд із прем'єр-міністром Голобом, який не мав політичного досвіду, та його не менш недосвідченою урядовою командою. Оскільки це було складно, не виставивши Голоба на посміховисько і, в гіршому випадку, не ризикуючи перемогою Янші на дострокових виборах, SD вирішила дотримуватися політики мовчазної згоди. Оскільки більшість функціонерів із партійного штабу SD отримали посади в міністерствах, представники партії швидко почали залучати нових членів, аби не залишити партійні структури в штабі та на місцях без керівництва. Ця стратегія була вдалою, аж поки у 2024 році не розгорівся скандал навколо міністра юстиції від SD, спричинивши таке кадрове виснаження, що її члени тепер змушені розриватися між урядовою та партійною роботою.

Незалежно від того, як зараз відбуватиметься формування словенського уряду, партія SD має винести уроки з минулого досвіду для наступної каденції. Якщо вона знову увійде до уряду як частина коаліції, прем'єр-міністр Голоб повинен із самого початку дати зрозуміти, що не надавати простір для дій і не дозволяти досягати успіхів меншим партнерам по коаліції не в його стратегічних інтересах, адже в цій хиткій ситуації під час нових виборів йому дуже скоро можуть знову знадобитися партнери. Якщо SD піде в опозицію, це стане шансом для кадрової та програмної консолідації. Товариші й товаришки, які мають досвід роботи в уряді, могли б оживити партійні структури, що досі існують на місцях, тобто «серед людей», зважаючи на місцеві вибори в листопаді і на можливий швидкий розпад не менш хиткої коаліції, яку очолює Янша.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Соня Ширмбек

Соня Ширмбек (Sonja Schirmbeck) очолює представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Хорватії та Словенії. Раніше вона працювала у Фонді у В'єтнамі, де займалася питаннями кліматичної політики, а також у відділі Центральної та Східної Європи. Докторську дисертацію з міжнародних відносин Ширмбек захистила після перебування в

кількох арабських країнах.

Тіяна Дефар

Тіяна Дефар (Tijana Defar) – наукова співробітниця Регіонального офісу в Хорватії та Словенії. Вона працює у Фонді з 1996 року та брала участь у відкритті представництва.